LIČNOST

Ličnost je jedinstvena organizacija osobina koja se formira uzajamnim delovanjem jedinke i sredine i određuje opšti, za pojedinca karakterističan način ponašanja.
Ličnost se formira pod uticajem vlastite aktivnosti čoveka i pod uticajem njegove prirodne i društvene sredine, a na osnovu bioloških osobina koje je nasledio.

Glavni biološki faktori: nervni sistem (na primer, od njegove strukture zavise predispozicije za inteligenciju i druge sposobnosti)
endokrini sistem (utiče na formiranje temperamenta)
telesna konstitucija (veličina i razvijenost pojedinih delova tela, srazmera među tim delovima i drugo. Postojalo je uverenje da između telesnih i psiholoških osobina postoji povezanost, na primer, da ljudi koji imaju visoko čelo poseduju veći stepen inteligencije i sl. Dosadašnja istraživnja nisu potvrdila ove pretpostavke.

Među socijalnim faktorima za formiranje ličnosti značajni su: porodica, škola, vršnjaci, sredstva masovnog komuniciranja, internet, društvene mreže, uspeh u zanimanju koje je pojedinac izabrao, psihosocijalne osobine ljudi sa kojima sarađuje, socijalni položaj, kultura u kojoj je odastao i drugi.
Psiholozi se slažu u tome da prve godine detinjstva, odnosno uslovi porodičnog života utiču na formiranje ličnosti. Za dete u ranim godinama života je presudno da ga roditelji vole a na taj način stiče osećanje sigurnosti.

Ljubav je primarna, urođena potreba, kao što je potreba za hranom. Bebe se rađaju sa predispozicijom da se emocionalno vezuju za majku ili za neku drugu osobu koja o njima brine. Tako majka za tek rođeno dete predstavlja prvi objekat ljubavi, ali je i prvi učitelj od kojeg dete preslikava prve korake, početne lekcije i stiče prve veštine ljubavi.
Ako je ova veza bila stabilna, podržavajuća i topla, dete kreće u život sa značajnim emotivnim kapitalom. Veza s majkom jeste primarna u prvim danima života deteta, ali to ne znači da je ona i jedina. Prisustvo oca je značajno za emocionalni razvoj deteta, ali i prisustvo drugih, naročito bliskih srodnika koji su zainteresovani za njegov razvoj. Otac daje stabilnost, sigurnost i potporu detetu ali i partnerki, kako bi porodica napredovala. Sve više očeva se od prvog dana uključuje u podizanje i vaspitanje dece.

Drugi važan aspekt za razvoj zdrave ličnosti je jano postavljanje granica i odgovorno vaspitanje deteta. Granica i dobro vaspitanje pomaže da dete nauči na ograničenja, kontrolu emocija, socijalne veštine i još mnogo toga. u naredniom pasusu navodim nekoliko primera, tek kao ilustraciju.

Mnogi roditelji primenjuju različite tehnike u svojim pokušajima da ograniče pravo detetu na određene misli, emocije i ponašanja. (Zašto plačeš? Samo mamine maze plaču; veliki dečaci su snažni i ne pokazuju da im je teško.) Izlivi besa su neprijatni i bučni, pa većina roditelja nastoji da ih sankcioniše. Neki roditelji zadirkuju svoju decu: Tako si sladak kada se ljutiš; hajde osmeh, da vidim da te je bes prošao. Dok drugi primenjuju sistem uterivanja u red: Da si odmah prestala s tim! Idi u svoju sobu! Česta situacija je da i sam roditelj izgubi strpljenje: Ma šta pričaš! Dolazi ovamo i sedi u ovu stolicu i da te nisam više čula!

Roditeljsko umeće se sastoji u tome da razumemo detetovu ljutnju umesto da je negiramo.
-Razumem da si ljuta. Ne želiš da učiniš ono što tražim od tebe. Ali ja sam roditelj, a ti si dete, i u ovoj situaciji tražim od tebe da me poslušaš. Ovakva poruka vremenom dolazi do deteta: Aha, moji roditelji su svesni mojih osećanja i imam pravo na njih. Možda neću uvek moći da isteram svoje, ali vidim da me slušaju i poštuju ono što osećam i govorim. Ipak, sudbina velikog broja dece je da ne odrastaju uz emocionalno mudre roditelje, pa iz detinjstva ponesu brojna, netačna razmišljanja i zabranjena i neadekvatna osećanja.

Za određene kulture karakterističan je određen način podizanja dece. Antropološka istraživanja su pokazala da pripadnici pojedinih kultura pokazuju određene osobine ličnosti (poznata su ispitivanja Margaret Mid koja je upoređivala plemena sa prostora Nove Gvineje. Pripadnici jednog plemena su trpeljivi, blagi u podizanju dece i međusobno tolerantni, dok drugi razvijaju agresivnost, disciplinu, stroga pravila što utiče na formiranje ličnosti.

Crte ličnosti

Pri proučavanju i prikazivanju ličnosti koristimo se utvrđivanjem i navođenjem opštih osobina koje nazivamo crte ličnosti.
Kada posmatramo aktivnost nekog pojedinca tokom dužeg vremena, zapazićemo da kod njega postoji veća ili manja doslednost u ponašanju. Crte ličnosti-trajne odlike nekog pojedinca koje se očituju u doslednosti njegovog ponašanja u brojnim različitim situacijama(aktivan, tačan, lenj, marljiv, uporan, nesebičan, nagao, vedar, hladnokrvan, miran, bezbrižan, osećajan, otvoren...)

Najčešće se razlikuju: crte temperamenta, crte karaktera i sposobnosti
Temperamentom označavamo koliko se lako, koliko često, i sa kojim intenzitetom i sa kojim trajanjem javljaju osećanja, kao i to koji emocionalni ton se češće javlja. Temperament je dispozicija za način emocionalnog reagovanja. Može se odrediti i kao karakterističan način reagovanja na različite draži i situacije. Temperament zavisi od nasleđa.

Najpoznatija je Hipokratova klasifikacija temperamenata: kolerični, sangviničan, flegmatičan, melanholičan.
Kolerični- jaka osećanja, lako rešavanje na akciju i česta uzbuđivanja, lako se naljuti.
Sangviničan-brzo reaguje ali osećanja nisu jaka i ne traju dugo, promenljivost raspoloženja, sklon je vedrom raspoloženju.
Flegmatičan-reakcije su ređe, reakcije su spore, osećanja su slaba i slabo se manifestuju. To je po pravilu miran, staložen, slabo osetljiv i slabo pokretljiv čovek.
Melanholičan-retko reaguje ali kada reaguje onda su osećanja intenzivna i dugo traju, reaguje na ono što je u vezi sa njegovom ličnošću, slabo je pokretljiv, preovlađuju osećanja tuge i zabrinutosti. Reakcije su retke, spore ali jake.

Karakter

Često se izrazom karakter označavaju voljne osobine čoveka pa se govori o upornosti, odlučnosti, doslednosti u ponašanju...Ali te se osobine manifestuju kroz određene aktivnosti i postupke. Teško je odvojiti voljne osobine od moralnih ocena. Hrabrost, kukavičluk, savesnost,

nesavesnost, poštenje nazivamo karakternim osobinama. Karakterne osobine jesu one crte ličnosti kojima se izražavaju istovremeno i voljne osobine i ostvarivanje moralnih principa. Dakle, pod karakterom treba podrazumevati sistem voljnih osobina koje pokazuju kako pojedinac postupa i deluje u vezi sa moralnim principima, normama i shvatanjima društva u kome živi.

Sposobnosti

Psiholozi su najviše proučavali intelektualne sposobnosti. Inteligencija se različito definiše: kao sposobnost da se nauči novo, kao sposobnost da se uspešno misli, da se uspešno prilagođava novim situacijama itd. Ipak, najčešće se određuje kao sposobnost snalaženja u novim situacijama, odnosno kao sposobnost uviđanja bitnih odnosa u novim situacijama.

Za inteligenciju su značajne nasleđene osobine. Istraživanja su pokazala da postoje sličnosti između dece i roditelja, braće i sestara itd kad je inteligencija u pitanju. Ali važan je, doduše u nešto manjoj meri i uticaj sredine.

Samoocenjivanje i bezuslovno prihvatanje sebe – kako da postupke procenjujemo a ličnost prihvatamo?

„Ja sam loš“ razmišljanje. Osoba sa ovakvim načinom razmišljanja obično se drži filozofije da je čovek ono što radi. Ako uprskate u školi, padnete na ispitu, upropastite vezu koja je imala perspektivu, posvađate se sa najboljim prijateljem, možete da padnete u zamku da o sebi mislite sve najgore. Kakav sam ja čovek, šta će drugi da misle o meni, nikada neću uspeti da diplomiram, samo su primer razmišljanja su primer razmišljanja kojim procenjujete sebe na svoju štetu.

Osoba koja ovako razmišlja obično veruje u dve ideje:

Prvo, da ljudi imaju neku vrstu ugrađene vrednosti, i da neuspeh u neku ruku umanjuje tu vrednost. Kao kada biste razmišljali da vredite rođenjem milion dolara, a da posle jedne učinjene greške ne vredite ni dolar. Ova vrsta razmišljanja izjednačava neuspeh sa bezvrednošću.

Čovek može da poveruje to što ga je ostavila devojka ili što nije uspeo da završi prvu godinu fakulteta srozava njegovu vrednost. Ako vas neko uvredi ili odbaci, da li vas to može pretvoriti u lošu osobu?

Kada se suočite sa ovakvim načinom razmišljanja osnovno je da shvatite da ste vi odgovorni za svoje postupke. Dobar primer je da možete na ulici da lajete kao pas. Može se desiti da vas savesni policajac kazni za takvo ponašanje, ali teško da vas postupci i reči mogu pretvoriti u šar planinca. Ako vas je ostavila devojka ili ste pali godinu to je stvarno loše iskustvo i stajaće vas dosta truda i napora, ali ta iskustva ne znače da ste loši kao osoba. To znači samo da ste napravili grešku zbog koje ste sada sami i o njoj možete da sudite, možete sebi reći :“Baš sam napravio glupost“ ali to ne znači da ste vi u celini glupa i bezvredna osoba.

Postupci su predmet kritike i eventualne osude ali ne i ličnost u celini.

Sigmund Frojd

Prva, i još uvek najuticajnija teorija ličnosti je psihoanalitička teorija, čiji je osnivač Sigmund Frojd.

Frojd je razvio metodu lečenja poznatu pod nazivom metoda slobodnih asocijacija. Jedan je od najuticajnijih i najosporavanijih ličnosti modernog vremena.
Rođen je u Moravskoj, 1856. godine, skoro 80 godina je proveo u Beču a umro je 1939. godine u Londonu bežeći od nacista.

Studirao je medicinu, interesovala ga je neurologija koja se u to vreme bavila lečenjem nervnih poremećaja.
Na njegov rad značajno su uticali Žan Šarako, francuski lekar koji je koristio hipnozu u lečenju histerije. Frojd nije bio inpresioniran efektima hipnoze. Usavršavao se kod bečkog lekara Jozefa Brojera koji je razvio metod lečenja „pričanje problema". Froj je izumeo poseban metod za otkrivanje nesvesnog, njegovog sardžaja, strukture i funkcije. Interesovalo ga je „odgonetanje duševnih zbivanja", na osnovu malih znakova i naizgled beznačajnih sitnica. „Iz kakvih beznačajnih znakova zaključujete vi, mladi ljudi, da ste stekli naklonost jedne dame? Čekate li za to izričito izjave ljubavi, buran zagrljaj ili vam je dovaoljan jedan pogled, od drugih jedva primećen, jedan brz pokret, produženje stiska ruku za jednu sekundu?"- pita Frojd svoje čitaoce u Uvodu u psihoanalizu.

Tumačenje snova je prva njegova knjiga koja je postigla veliki uspeh. Frojd je u Tumačenju snova otkrio da snovi imaju tajni smisao do kojeg se može dopreti ako poznajemo mehanizme rada sna (sažimanje, simbolizacija itd). Metod slobodne asocijacije (Frojdov metod lečenja) iziskuje od pacijenta da kaže sve što mu dospeva u svest bez obzira na to kako smešno ili neprikladno bi to moglo zvučati. On dopušta da pacijenti govore o svemu i svačemu što mu pada na pamet, bez nastojanja da se rečeno uobliči u misaoni razgovor. Frojd kaže da sve što pacijent kaže ima smisla i povezano je sa onim što je pre toga rekao. Frojd je shvatio da su slobodne asocijacije i podaci o snovima bogati izvori o dimnamici ljudske ličnosti. Snove je Frojd smatrao kraljevskim putem u nesvesno.
Pored toga, poznat je po knjigama Kratak pregled psihoanalize, Psihopatologija svakodnevnog života, Uvod u psihoanalizu i drugo.
Njegovi poznati učenici bili su: Jung, Adler, Šandor, Bril, Abraham i drugi koji su postali poznati po svom radu, naročito Jung i Adler.

Psihički život, kaže Frojd, nalik je ledenom bregu koji plovi morem. Kao što samo mali deo brega viri ispod površine, a njegova se ogromna masa nalazi pod vodom, tako je od psihičkih procesa samo neznatan deo svestan, a ogroman deo pripada oblasti nesvesnoga.
U nesvesnom leže i pokretačke snage ljudskih postupaka-nagoni ili instikti.

Frojd govori o dvema grupama instikata: instiktima života (eros) i instiktima smrti (tanatos). Prvi služi održanju života i obuhvata: nagon gladi, nagon za vodom i seksualni nagon. Drugu grupu čine razarački nagoni, nagoni smrti.

U svom razvoju libido prolazi kroz više uzastopnih stadijuma (oralni, analni i falusni) a kada dete pođe u školu, sledi period zatišja (latencija) a onda se u pubertetu seksualni nagon ponovo budi i tada nastaje genitalni stadijum razvoja libida.
U falusnoj fazi najveće iskušenje čeka dete dok prolazi Edipov kompleks i njegovo razrešenje. Naime, dečak u ovom stadijumu, smatra Frojd, postaje erotski vezan za majku a oca doživljava i kao uzor i kao rivala (javlja se ambivalencija, ljubav i mržnja). Ovaj kompleks razrešava se usled

straha od kastracije tako što se dečak identifikuje sa ocem i u sebe unosi društvene zabrane (formira se savest).

Struktura ličnosti, tri glavna sistema: Id, Ego i Superego

Instikti čine onaj deo strukture ličnosti koje Frojd naziva Id. To je svet subjektivnog doživljavanja i ne zna za objektivnu realnost.
Id predstavlja rezervoar psihičke energije za sve druge procese. On za sebe energiju pribavlja iz telesnih procesa. Id je neorganizovani kotao svega animalnog u čoveku, ne priznaje zakone ni pravila, njegovo delovanje nije sputano a rukovodi se principom ispunjenja želja u cilju smanjenja napetosti.

Ego-funkcioniše po principu realnosti i deluje kroz sekundarni proces. Cilj ovog načela je da se zadovoljenje odloži dok se ne pronađe adekvatan realan objekat, koji će omogućiti zdovoljenje instikta. Ego razvija kognitivne sposobnosti, ego je centar našeg intelekta, njegova uloga je da uskladi zahteve Ida i okoline.

Superego-se najkasnije razvija pod uticajem sredine u kojoj pojedinac živi, procesom socijalizacije. On omogućuje život u društvu i sa ljudima. Njegov sadržaj čine pravila igre koja važe u toj sredini, norme, vrednosti, etika, moral, stavovi... Superego predstavlja moralnog čuvara ličnosti. Njegova glavna uloga je da sudi šta je dobro a šta loše u ponašanju ličnosti.
Superego u početku ima kontakt sa roditeljima, pa onda i sa širom društvenom okolinom, tako da na početku on ispoljva očekivanja roditelja. Sastoji se od Savesti i Ego-ideala. Savest se razvija poduticajem kazni, dok se ego ideal razvija pod uticajem nagrada i pohvala. Uloga savesti je da kaszni pojedinca za ponašanja koja nisu u skladu sa društvenim normama.
Uloga ego ideala je da postavi ciljeve kojima pojedinac teži.

Teorija potreba- Abraham Maslov

Maslov je tvorac humanističke teorije ličnosti. Prema ovoj teoriji obeležja čoveka su:
Priroda čoveka nije zla, otuda psihologija čoveka treba da se usresredi na njegovu specifičnu prirodu i obeležja (ciljevi, vrednosti, težnje, humor, stvaralaštvo, stid, ljubomora...)
Čovek je odgovoran za svoju sudbinu, on odlučuje o svom razvoju. On je više svesno nego nesvesno biće. Usmeren je na lično, unutarnje iskustvo.
Čovek nije statičko biće, on se stalno menja. On ima ogromne potencijale i zadatak njegovog života je da se razvije što više može. Svrha življenja je samoaktuelizacija.
Subjektivno iskustvo ima prednost nad teorijskim tumačenjima.

1. egzistencijalne (fiziološke) potrebe – potreba za vodom, hranom, odećom, seksualne potrebe.

Ove potrebe su osnovne iako se u savremenom životu ne pokazuju kao jako intezivne. Razlog je u tome što je savremeno društvo donekle osiguralo njihovo zadovoljenje. Međutim, kada se desi da iz bilo kog razloga nisu zadovoljene one se pokazuju u punoj snazi, kao što je potreba za hranom ili vodom.

2. potrebe sigurnosti – fizička i ekonomska sigurnost.
U ovu grupu spadaju potrebe za redom, strukturom, stalnošću, za predviđanjem događaja. Ljudi vole da žive u predvidljivoj stvarnosti. Potreba za sigurnošću se izražava kroz finansijsku sigurnost, kroz običaje, ideologije, religije.

3. potreba pripadanja – da budemo u društvu drugih i da nas vole.
Nakon fizioloških potreba i potrebe za redom i skladom, javlja se potreba za relacijom sa drugim ljudima, težnja da se taj odnos zasnuje na odanosti, privrženosti, ljubavi, da se pripada nekoj grupi. Na prvom mestu tu je porodica a zatim sve grupe u kojima se čovek kreće. Cilj je biti prihvaćen i voljen.

4. potrebe ugleda i statusa – da nas drugi uvažavaju i poštuju.
Nakon zadovoljenja osnovnih uslova za život, ljudi se obično usmeravaju an sticanje određenog statusa i poštovanja u sredini u kojoj živi i radi. Tako dolaze do ugleda i statusa, dalji uspeh donosi samopoštovanje.

5. potrebe samoostvarenja – da aktuelizujemo svoje potencijale, da možemo preuzeti odgovornost, imati mogućnost razvoja.

Na vrhu piramide je potreba za samoostvarenjem. Misli se na potrebe čoveka da ostvari maksimalan rast i razvoj, da postane ono što mogu postati na osnovu svojih potencijala. Mali broj ljudi ima priliku da maksimalno izrazi svoje potencijale. Za to su potrebni određeni uslovi.

Tri niže grupacije potreba su u osnovi napora čoveka da obezbedi neophodne uslove za život u socijalnoj zajednici. Po Maslovu, druge potrebe se ne aktiviraju dok ove nisu zadovoljene. Smatra da su one primarne i da su toliko dominantne kada nisu zadovoljene da odražuju aktuelne poglede i filozofiju budućnosti (na primer, ljudi koji su mnogo gladovali u ratnim uslovima, visoko vrednuju hranu i u kasnijim etapama života). I danas veliki broj čovečanstva sanja o uslovima kada će njihova deca imati siguran posao, stan, dovoljno novca za hranu i sl.

Maslovljeva teorija ličnosti pretrpela je mnoge kritike. Psiholozi i neuronaučnici danas iznose dokaze koji idu u prilog činjenici da su ljudska bića po definiciji u prvom redu bića smisla i vrednosti. Ljudima je neophodan osećaj smisla i pokretačke svrhe. Bez toga ljudi obolevaju. Maslovljeva piramida ostavlja prostor za više potrebe ali tek kada su zadovoljene one najosnovnije potrebe za opstankom i sigurnošću.

Pojmovno odredjenje zrelosti

O zrelosti se može govoriti tek onda kada je razvoj jedinke dospeo do tačke na kojoj ličnost može relativno samostalno da se suoči sa zahtevima sredine.
Ako određujemo zrelost ličnosti u kontekstu biznisa, možemo reći da se zrela ličnost odlikuje velikim brojem kvaliteta koji joj omogućavaju da savesno i sa razumevanjem korespondira sa okruženjem, saradnicima i timom na čijem se čeli nalazi i da ima trezvene komunikacije i stavove.

Intelektualna zrelost

Zrelost interesa - Stabilnost interesovanja je jedna od karakteristika intelektualne zrelosti. Intelektualno zrela osoba je zainteresovana za svet oko sebe i za saznanje onih bitnih činjenica koje bi joj mogle pomoći da ga shvati. Nasuprot tome, nezrela ličnost je pretežno zainteresovana za probleme koji su vezani za njenu ličnost i za zadovoljenje njenih potreba. Prelaz sa subjektivnih na objektivne interese javlja se sa intelektualnim sazrevanjem. Osoba koja koja u vreme fizičke zrelosti zadržava interesovanja karakteristična za raniji stepen razvoja može biti procenjena kao intelektualno nezrela.

Zrelost stavova - Većina osoba čiji je razvoj ka zrelosti uspešan spremne su da preispituju svoje stavove prema drugi ljudima i spremne su da ih promene ako procene da su pristrasni i nekorektni. Intelektualno nezrela osoba teško menja već formirane stavove, čak i kada uviđa da nisu u saglasnosti sa činjenicama. To znači i da je intelektualno nezrela osoba manje kritična i da je, na primer, podložnija propagandi.

Odsustvo sujevernih uverenja - Ukoliko je osoba podložna sujevernim uverenjima, utoliko je manje intelektualno zrela.
Realnost samoprocene - Intelektualno zrela osoba je u stnju da relano proceni stav drugih ljudi prema sebi i da proceni svoje sposobnosti i slabosti sa razumnom tačnošću.

Emocionalna zrelost
Osnovne osobine emocionalno zrelih ljudi su: emocionalna nezavisnost, realizam i sposobnost za samokontrolu.
Većina autora u prvi plan stavlja emocionalnu kontrolu- kao sposobnost da se ne reaguje kada god to može da ima negativne posledice po ličnost. Učenje ovog tip je spor proces. Potrebno je vreme i motivacija da bi se stabilizovao ovaj aspekt razvoja ličnosti. Najčešći znaci emocionalne neprilagođenosti su: izražena strahovanja, zavisnost, odsustvo dubljih emocionalnih veza sa drugim ljudima, razdražljivost, ljubomora, netrpeljivost, obeshrabrenost itd.

Na primer, sve dok roditelji tolerišu izlive gneva, dete neće imati odgovarajuću motivaciju za uspostavljanje emocionalne kontrole. Sa druge strane, kada dete pođe u školu tolerancija vršnjaka i drugih odraslih izvan porodičnog kruga na njegove emocionalne ispde je znatno manja i dete, da bi bilo prihvaćeno, mora da nauči da se savlada.
Emocionalno nezrela osoba reaguje principom „sve ili ništa“ i ne može da odloži ispoljavanje emocija.

Socijalna i moralna zrelost
Socijalno zrela osoba uspešno sarađuje sa drugim ljudima, spremna je da preuzme odgovornost za sebe i za druge, socijalno je osetljiva, oseća potrebu i uglavnom uspeva da vlastite potrebe usaglasi sa potrebama drugih ljudi. Takva osoba je u stanju da reši problem , a da ne napisti standarde moralne prirode, kao i da svoje i tuđe postupke vrednuje sa stanovišta posledica po sebe i druge ljude.

U procesu sticanja socijalne zrelosti faza odvajanja od porodice je najznačajnija. Zapaženo je da su za krize odvajanja od porodice najčešće zaslužni roditelji. Oni se često plaše samostalnosti deteta pa ga prezaštićuju. Nesamostalan adolescent je često povodljiv, poslušan i uljudan.Ali nedostatak samopouzdanja utiče na prilagođavanje. U periodu zrelosti zavisni i neemancipovani (u smislu odvojenosti od roditelja) obično još nis formirali vlastitu porodicu. Socjalno nezrelu osobu karakteriše, pre svega, neprilagođenost radnim i socijalnim uslovima.
Usvajanje društvenih obaveza, sticanje samopouzdanja, pozitivan stav prema prijateljima, kao i usvajanje normi kolektiva kome osoba pripada, su dodatni kriteriju zrelosti osobe.

Navešćemo nekoliko tipova socijalno nezrelih ličnosti koji se često susreću na poslu:

1. ekspanzivni tip- precenjuje svoje sposobnosti kao i značaj posla koji obavlja, nema poverenje u saradnike na poslu, skloni su autoritarnim reakcijama.
2. narcisoidan tip-perfecionističke ambicije koje su van granica sposobnosti te ličnosti, imaju nerealno stvorenu sliku o vlastitom savršenstvu, teško mu je da usmeri energiju na nešto što nema veze sa njegovom ličnošću.
3. arogantno-osvetoljubivi tip-velika radna energija i nemilosrdne ambicije, radi posao prisilno bez zadovoljstva, posao ga ne zamara, arogantan je prema saradnicima, prezire druge ljude i svi osim njega su neradnici i nesposobni.
4. samonipodaštavajući tip je suprotan ekspanzivnom. Sebi određuje ciljeve koji su ispod njegovih mogućnosti, potnjenjuje značaj i vrednost svog posla, oseća se dobro samo dok radi za druge, u svemu što uradi sklon je da traži nedostatke.
5. rezignirani tip- je blizak prethodnom ali se i razlikuje po rezignaciji kojom se povlači iz socijlnih situacija. Čak i kada radi ono što voli rad oseća kao prinudu, stvarnu delatnost zamenjuje maštom, na izgled je nezainteresovan za posao ali je sklon da sebe krivi za neuspeh.
6. površni tip- rad ne shvata kao podsticaj i značajnu delatnost, sredstva koja ostvaruje radom služe za bezbrižan život i prestiž.

Poželjne osobine menadžera

Koje osobine su značajne za uspeh u menadžerskom poslu?

1. osobine kompetentnosti-one pokazuju koliko je on u stanju da obavi osnovne zadatke menadžera, kao što su sposobnosti, stručna znanja i iskustvo
2. osobine ličnosti u užem smislu- one koje nam pokazuju kako te zadatke obavlja: kakvu im vrednost pridaje, s kojom sigurnošću ih obavlja, da li je pri tom napet ili miran
3. osobine motivacije- one koje nam pokazuju zašto ih obavlja, koji ga motivi pokreću

Osobine menadžera

A u t o k r a t a
Ceni ljude na pozicijama
Ima socijalna osećanja i simpatije samo za nadređene
Ima potrebu za pokazivanjem moći nad podređenim i zavisnost prema šefovima
Odluke donosi bez konsultovanja saradnika, ne delegira ovlašćenja

Preterano je ambiciozan, igra se politike.
Nema uravnoteženu sliku o sebi
Svestan je svoje snage ali ne i svojih slabosti
Nije svestan sudova, ocena, i pretpostavki koje o njemu imaju članovi tima
Ne može da kontroliše emocije: ne ispoljava depresivnost, bes, razdražljivost
Zatvoren za iskustvo
Ne prihvata ideje, sugestije, kritiku drugih
Pokazuje uskogrudost, arogantnost i grubost
Nema poverenja u sopstvene sposobnosti, u tim bira slabe i neuspešne
Neosetljiv je za druge, hladan, uzdržan
Nema smisla za humor
Nema čvrst moralni integritet
Nema jasne etičke principe
Ne drži do date reči i poverenja
Ispoljava stav da je moralno sve što vodi rastu firme
Spreman je na preduzimanje poslova koji mogu biti rizičn
Ne stvara sredinu u kojoj se uči
Ne uviđa i ne podržava razvoj i kvalitete drugih
Veruje da ljude treba nadzirati i kritikovati
Ne drži do ličnih potreba ljudi
Ima predrasude- nema isti odnos prema svim rupacijama zaposlenih (po polu, profesiji, starosnom uzrastu, socijalnom poreklu...)

D e m o k r a t a
Ceni ljude bez obzira na kojim su pozicijama
Ima socijalna osećanja i simpatije za sve zaposlene
Niti ima moć nad drugima niti im se podčinjava
Kod donošenja odluke konsultuje saradnike, delegira ovlašćenja
Ima umerene ciljeve i otvoreno se odnosi prema njima
Ima uravnoteženu sliku o sebi
Svestan je svoje snage i svojih slabosti
Svestan je kakve sudove, ocene, i pretpostavke o njemu imaju
Mogu da kontrolišu emocije: ispoljavaju svoju smirenost, sigurnost, optimizam
Otvoren za iskustvo
Prihvata ideje, sugestije i kritiku drugih
Imaginativan je, intelektualan, dobrodušan, nežan
Ima poverenja u sopstvene sposobnosti, u tim bira jake i uspešne
Osetljiv je za druge, srdačan, spontan
Ima smisao za humor
Ima čvrst moralni integritet
Ima jasne etičke principe
Drži do datereči i poverenja
Moralnost postupka ne opravdava ciljevima firme
Oprezno ulazi u poslove koji mogu biti rizični za firmu
Stvara sredinu u kojoj se uči
Uviđa i podržava razvoj i kvalitete drugih

Veruje u moć pohvale i poverenja u ljude
Drži do ličnih potreba ljudi
Nema predrasuda- ima isti odnos prema svim grupcijama zaposlenih (po polu, profesiji, starosnom uzrastu, socijalnom poreklu...)